

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З МЕТОЮ РОЗВ'ЯЗАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ

Стаття присвячена історії розвитку міжнародного співробітництва з метою розв'язання глобальної проблеми зміни клімату. Розглянуто відомі у світі інструменти екологічної політики з точки зору їх прийнятності для застосування в Україні.

На Всеєвропейській конференції міністрів з навколишнього природного середовища, що відбулася у м. Добріші (Чехія) в червні 1991 р., метою якої була розробка Звіту щодо стану навколишнього природного середовища в Європі, було визначено 12 основних екологічних проблем, розв'язання яких має бути одним з пріоритетних завдань європейської екологічної політики. До цього переліку включено і проблему глобальної зміни клімату [1].

Вперше цю проблему було сформульовано фахівцями природничих наук. Дослідження глобальних кліматичних процесів, що проводились під егідою Всесвітньої метеорологічної організації (МВО), привернули увагу світової громадськості до наслідків викидів в атмосферу парникових газів (ПГ), зумовлених людською діяльністю. Як з'ясувалося,

найбільш негативно впливають на атмосферу енергетика, транспорт, промисловість та сільське господарство.

Зростаюче занепокоєння цією проблемою призвело до створення у 1988 р. Міжурядової комісії зі зміни клімату (Intergovernmental Panel on Climate Change — IPCC). Так стурбованість екологів знайшла своє відображення в діях політиків. У тому ж 1988 р. на Конференції в Торонто було прийнято керівні принципи світового розвитку в галузі викидів оксиду вуглецю, в яких було визначено, що такі викиди мають скоротитися на 20 % у 2005 р. і на 50 % у 2025 р. порівняно з 1988 р. Ці принципи було затверджено як базову політику розвитку держав [1].

У червні 1992 р. на Конференції ООН з проблем навколишнього природного середовища та

розвитку в Ріо-де-Жанейро було ухвалено Рамкову Конвенцію ООН зі зміни клімату (РКЗК), яку підписали понад 160 країн світу [1]. Головною метою Конвенції є "досягнення стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного впливу на кліматичну систему в термін, достатній для природної адаптації екосистем до зміни клімату, що дозволить не ставити під загрозу виробництво продовольства та забезпечить подальший економічний розвиток на стійкій основі" [2]. Конвенція набрала чинності 1994 р. Україна підписала Конвенцію в червні 1992 р., ратифікувала її в 1996 р., а в 1997 р. стала однією із сторін — учасниць Конвенції. Україна входить до Додатку 1 РКЗК.

Після підписання Конвенції і до даного часу відбулося 6 зустрічей сторін. Перша зустріч (КС-1 РКЗК ООН) відбулася у Берліні в 1995 р., де було ухвалено "Берлінський мандат" — документ, яким визнано необхідність "створення "законодавчого інструменту" або протоколу для виконання зобов'язань [3]. Ці переговори вилилися в підготовку та ухвалення 1997 р. на КС-3 Кіотського протоколу, яким встановлюються кількісні зобов'язання для країн, що його підписали, часові рамки виконання цих зобов'язань (т. з. цільові періоди), а також формуються чотири ринкові механізми — так звані "механізми гнучкості" або "кіотські механізми".

За Кіотським протоколом, країни, що увійшли до Додатку 1 РКЗК ООН, мають зменшити викиди ПГ до рівня, меншого на 5 % від рівня базового р. у цільовому періоді з 2008 по 2012 роки. При цьому індивідуальні зобов'язання країн коливаються від 8 % зменшення до 10 % збільшення викидів ПГ [4].

Крім прямих національних зобов'язань, Протокол офіційно схвалив такі міжнародні механізми, як спільне виконання зобов'язань у рамках регіональної організації економічної інтеграції (т. з. "бульбашка"), механізм чистого розвитку (МЧР), торгівля викидами (ТВ) та спільне впровадження (СВ). Всі вони дозволяють передавати права (квоти) на забруднення атмосфери з метою досягнення національних зобов'язань, передбачених протоколом. Ці механізми дозволяють окремим країнам досягнути гнучкості під час розробки національних стратегій виконання кількісних зобов'язань з обмеження та скорочення викидів.

"Бульбашка" — механізм, реалізацію якого передбачено протягом першого періоду дії кількісних зобов'язань з обмеження викидів (2008—2012 рр.). Стосується лише країн ЄС [3] і має за мету досягнення сумарного зменшення викидів на 8 % (ст. 4 Кіотського протоколу дозволяє розглядати спільні викиди країн ЄС як "бульбашку" (англ. bubble), утворену викидами окремих країн). У червні 1998 р. на зустрічі в Люксембурзі країни ЄС домовились про диференційовані квоти всередині такої

"бульбашки" з метою виконання загальноєвропейських зобов'язань. Для України це є неприйнятним на даному етапі.

Механізм чистого розвитку (МЧР) визначений статтею 12.2 Кіотського протоколу [5]. Це ринковий механізм, що базується на угодах між промислово розвиненими країнами, які входять до Додатку В Кіотського Протоколу, і країнами, що розвиваються. Передбачає передавання інвесторам сертифікованих скорочень викидів, які на відміну від одиниць скорочень викидів можуть бути використані вже на даному етапі.

Незважаючи на дещо іронічне ставлення щодо можливості участі України в МЧР через економічну кризу, все ж Україна може брати в ньому участь як країна Додатку 1 шляхом інвестування у країни, що розвиваються, у вигляді передавання технологій, "ноу-хау" тощо. Це можуть бути технології у галузі спільного виробництва тепла і електроенергії (ко-генерація), будівництво турбін і т. д.

Торгівля викидами (ТВ) визначається статтею 17 Протоколу [5]. Це програма економічного стимулювання, за якою джерелам певних забруднень (найчастіше забруднюючих атмосферу) надаються дозволи на викиди певного обсягу забруднювачів. Уряд видає обмежену кількість дозволів, що відповідає бажаному рівню викидів. Власники цих дозволів можуть викидати дозволу кількість забруднюючих речовин або, знизивши обсяг власних викидів, продати ці дозволи. Той факт, що дозволи мають товарну вартість, стимулює власника до зменшення викидів. Починаючи з 1990 р., викиди ПГ в Україні внаслідок економічної кризи зменшилися приблизно на 500 млн тонн у CO_2 еквіваленті. Отже, Україна може продавати з аукціону ці квоти суб'єкту, який запропонує найвищу ціну серед розвинених країн. За найнижчою розрахунковою ціною, приблизно 5 дол./тонна викидів у CO_2 еквіваленті, Україна могла б отримати 2,5 млрд дол. США річного доходу [4,6]. На жаль, можливість отримати ці доходи буде надана лише після ратифікації Кіотського Протоколу і тільки протягом періоду дії зобов'язань з 2008 по 2012 рр.

Спільне впровадження (СВ) визначається статтею 6.1 Протоколу та базується на статті 4.2а Конвенції [2, 5]. СВ залучає інвестиції в проект зі скорочення викидів, який здійснюється в розвиненій країні або країні з перехідною економікою. Цей проект інвестується іншою розвиненою країною в обмін на сертифіковані квоти на скорочення викидів, які можуть бути використані для виконання майбутніх визначених кількісних зобов'язань щодо скорочення викидів [6].

У всьому світі виконання проектів СВ на пілотному етапі було включено як невід'ємну частину РКЗК ООН і зараз перебуває на стадії виконання. СВ може принести значні прибутки Україні, що не

пов'язані з ратифікацією КП і можуть бути отримані відразу, а не тільки в період дії зобов'язань з 2008 по 2012 рр. Є кілька держав, з якими Україна підписала меморандуми про наміри зі співробітництва в даній галузі. Але для того, щоб квоти від проектів СВ мали ринкову вартість, вони мають бути схвалені країною-господарем, тобто Україною. Для того, аби розпочати інвестування проектів СВ, Україні необхідно мати процедуру затвердження таких проектів, тобто створити організаційну структуру (така структура вже існує в Росії) з питань зміни клімату, а також інституційну інфраструктуру для підготовки, оформлення та постійного поновлення кадастру викидів ПГ [7].

Отже, Україна може брати участь у трьох механізмах з чотирьох можливих, а саме: МЧР, СВ, ТВ. Зважаючи на те, що всі вони є ринковими механізмами протягом тривалого часу, у майбутньому саме вони визначатимуть розвиток світової екологічної політики. Тому на сьогодні головним завданням для України є зробити все можливе для того, щоб брати активну участь у процесі адаптації національної політики та не втратити можливість стати країною-учасницею формування нового сегмента світової економіки.

Україна підписала протокол у липні 1998 р. Проте Протокол не вступив у дію, бо його не ратифікувала більшість країн-учасниць, в тому числі США. Остання КС-6, що відбулася в Гаазі, також

не призвела до підписання угоди. Це potwierджує складність вирішення даної проблеми як на міжнародному, так і на національному рівні.

Тому розробка та адаптація інструментів екологічної політики, які б дозволили впровадити заходи щодо розв'язання глобальної проблеми зміни клімату, в тому числі і "кіотські ринкові механізми", є актуальним науковим та практичним завданням.

Проведений аналіз та доступна на сьогодні інформація дозволяє сформулювати такі рекомендації щодо діяльності в Україні в цьому напрямі:

1) створення, базуючись на досвіді інших країн світу (напр. Коста-Ріка, Польща, Росія), ефективної організаційної структури зі зміни клімату, що, насамперед, дозволить не тільки скоординувати діяльність у вирішенні питань, пов'язаних зі зміною клімату, а й залучити якнайшвидше інвестиції в Україну за проектами СВ;

2) освіта фахівців, передовсім для роботи в Уряді;

3) узгодження національної законодавчої та нормативно-правової бази з підписаними міжнародними угодами, що дозволить прискорити процес приєднання України до світової спільноти у вирішенні питань, пов'язаних зі зміною клімату;

4) відкритий доступ до інформації, інформування громадськості в Україні про глобальну зміну клімату.

1. Europe's Environment: The Dobbris Assesment.— European Environmental Agency, Copenhagen, 1995
2. Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату, 1992 р. // Веб-сторінка Центру "Ініціатива з питань зміни клімату" — www.climate.org.ua
3. A Brief Introduction to the UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) // web-site of the Conference of Parties of UNFCCC
4. Дюканов В., Дунаев В. "Супербизнес XXI века: Торговля воздухом... Изменение климата и международный процесс" // "Зеркало недели".— 2000,— № 36 (309), 16—22 вересня.

5. Кіотський протокол до Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату, 1997// Веб-сторінка Центру "Ініціатива з питань зміни клімату" — www.climate.org.ua
6. Оцінка існуючої організаційної структури з питань зміни клімату в Україні та рекомендації щодо її вдосконалення" // Звіт "Хаглер Баї Сурвісиз, Інк.", підготований на замовлення USAID, травень, 2000 р.
7. Веб-сторінка Центру "Ініціатива з питань зміни клімату" — www.climate.org.ua
8. Перше національне повідомлення щодо питань зміни клімату // Веб-сторінка Центру "Ініціатива з питань зміни клімату" — www.climate.org.ua

Simak O. P.

INTERNATIONAL COOPERATION AIMED AT SOLUTION OF THE GLOBAL PROBLEM OF CLIMATE CHANGE AND PARTICIPATION OF UKRAINE

The article is developed to the question of history of international cooperation development with the aim to solve the global problem of climate change. Analyses instruments of the environmental policy from the viewpoint of their eligibility to be implemented in Ukraine.